

Şiiri rahat bırakmayan şair

ECE AYHAN

Şiirin, hele İkinci Yeni şiirinin her zaman ve her anlamda muhalefette olduğunu savunan Ece Ayhan, bundan 20 yıl önce, 12 Temmuz 2002'de yaşama veda etti. Sefaletle, zorlukla, ancak dostlukla, aşkla ve en çok da şiirle geçen yaşamını bu ayki Milliyet Kitap'ta bir kez daha hatırlayalım istedik.

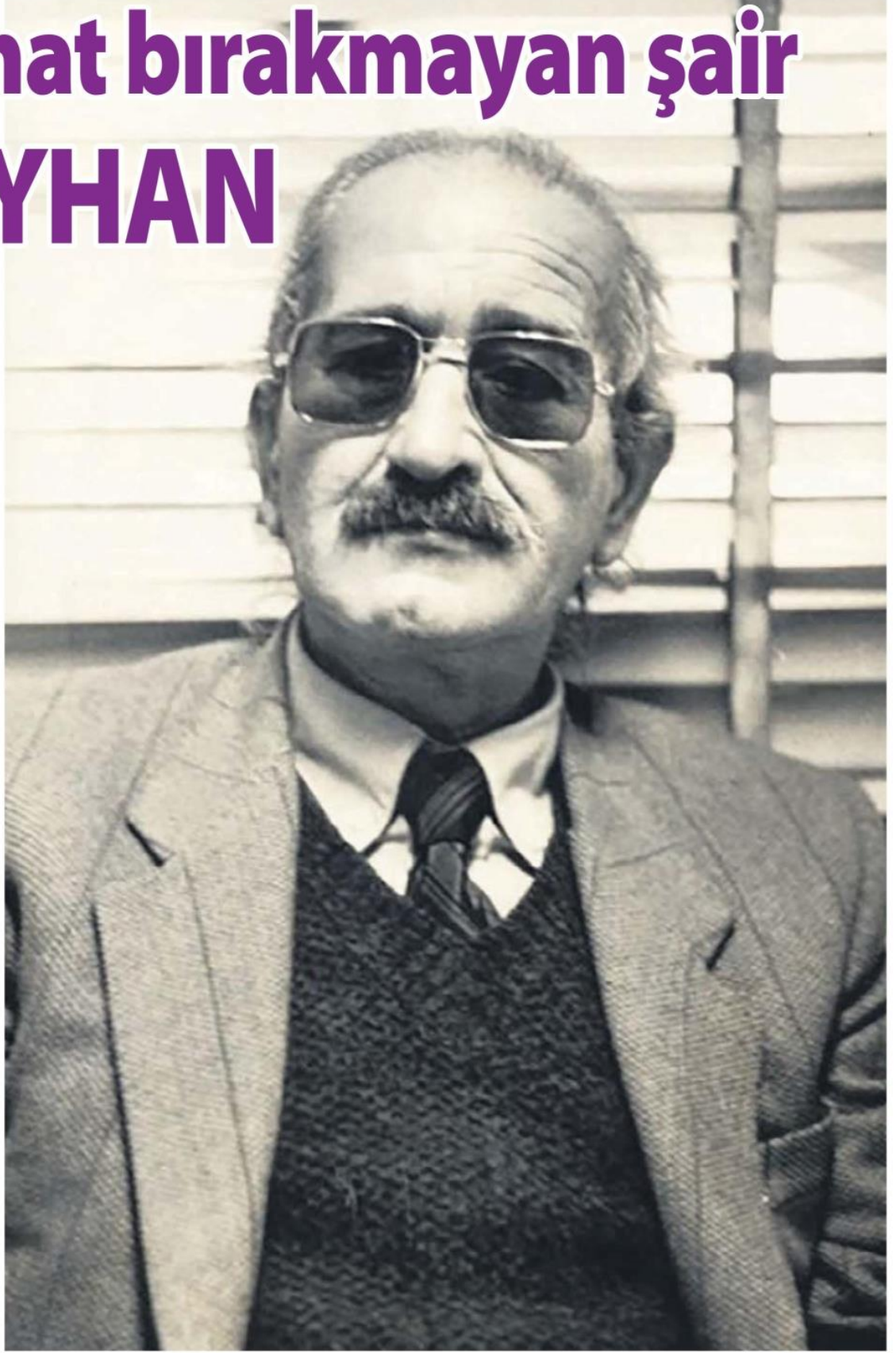
BÜŞRA UYAR

Şiir sokaktaydı, hatırlarsınız. Bir dönem hepimizin kanını delice kaynatan bir akımdı bu. Şehrin izbe sokakları ya da ışılı, pek statülü caddeleri, hiç fark etmez: Ya duvarda heybetli bir yazılama, ya kaldırım taşlarında bir dize; ya otobüs camlarında, başımızı dayadığımız yerde ansızın karşımıza çıkan bir tahta kalemi notu ya da salaş bir çaycının bardak altlığı... Evet, şiir sokaktaydı.

Bu akım kanımızı böylesine kaynatmışken öyle kolay kolay hayatımızdan çıkmadı tabii. Tema kafeler, tuvalet kapılarının arkasına kadar bizi şiire boğdu mesela. Kimi basılı yayınlar İkinci Yeni şairlerini defalarca ve arka arkaya kapak konusu yaparken herhangi bir pastaneden sipariş ettiklerimizde bile "ikramlık" olarak bu şairlerle, dizelerle karşılaşır olduk.

Merak etmeyin, bir tür eleştiri yazısının girizgâhı değil bu cümleler, "Şiiri beş paralık ettiniz!" parmak sallamalarından biri de değil. Zira şiir hakkında konuşmak ucu bucağı olmayan temkinli bir yetkinlik gerektiriyorsa, insanlara şiiri nasıl sevmesi gerektiğine yönelik parmak sallamak da haddimizi bilmeyi gerektiriyor. Hayır, bizim derdimiz başka bir tarafa yönelmek.

Şiir sokaktaydı ve bariz bir şekilde İkinci Yeni şairleri ön plandaydı. Şairler kimi zaman (özellikle siyasi olayların öne çıktığı zamanlarda) politik şiirleriyle tüylerimizi diken diken ediyordu kimi zaman

da sevebilmenin çeşitliliğiyle. Öyle ya patavatsız ve haylazca da sevebilirsiniz, sonsuz bir nezaketle de haykıra haykıra da. Ya da yere düşen bir unun sessizliğiyle de... Şairler her zaman iç açıcı şekillerde konuşulmuyordu tabii ki. Mesela deniz bir web sitesinin "Tomris Uyar'ın Aşık Olduğu Erkek Olması Gerekenler" gibi berbat konseptinde Cemal Süreya, Turgut Uyar, Edip Cansever'i görmek gözlerinizi devirmenize neden olabiliyordu. Ama bir şair vardı ki o, bu göz devirmelerden uzaktaydı çünkü kapalı ve çok ilginç şiiri hakkında çok da konuşulmuyordu. Yine de meydanlarda binlerce kişiyle omuz omuza, gözyaşları içinde yürürken en çok onu duyduk: "Aşk örgütlenmektir, bir düşünün abiler!"

SAVAŞ SONRASI YAŞAM

Evet, Ece Ayhan. Kapalı anlamların "parasız yatılı" şairi (O da İkinci Yeni'nin pek çok şairi gibi Parasız Yatılı Okul'da eğitim gördü). Belki birçok kelimeyi daha pek çok cümleye ip gibi dizerek onu, onun şiirini biraz olsun anlatmaya çalışabiliriz ama o kendi şiirini tanımlama işini, muhteşem bir karmaşayla yapmıştı bile: "Kakışma, Bakışsımsızlık, Atonallik, Sıkı Şiir, Sivil Şiir, Kötülük Toplumu, v.s. diyorum işte."

Tam 20 yıl önce, yine böyle bir Temmuz ayında hayata gözlerini yuman Ece Ayhan 10 Eylül 1931 yılında Datça'da, Çanakkaleli bir anne babanın ikinci çocuğu olarak dünyaya geldi. Tam adı Ece Ayhan Çağlar olan şairin babası Behzat Bey, Mal Müdürlüğü görevinden istifa edip ailesiyle birlikte Çanakkale'ye yerleşmiş ve bir avukatın yanında arzuhalcilik yaparak ailesine bakmaya çalışmıştı. Ancak İkinci Dünya Savaşı'nın insafsız yıkıcılığı, Ayhan Ailesi'ni de etkiledi. Ece Ayhan'ın çocukluk anılarında, Çanakkale Savaşı'nın iyileşemeyen yaraları vardır. 1938 yılında ilkokula başladı, fakat o yıllarda ayaklarına geçirecek bir takunyası bile yoktu. Aile, bir umut 1940 yılında İstanbul'a taşınsa da yoksulluk ve sefalet hiçbir zaman yakalarını bırakmadı. Behzat Bey ve Ayşe Hanım, İstanbul'a taşındıktan bir yıl sonra evliliklerini sonlandırdığında küçük Ece, ablası İffet'le beraber annesinin yanında kalmaya başladı. Cankurtaran'da kiralanmış elektriksiz, susuz, kimi zaman bir lokma ekmeğe talim bir hayat, Ece Ayhan'a daha çok küçük yaşlarda devlete, iktidara, sınıfsal eşitsizliklere dair düşünülmesi, söylenmesi gereken çok şey olduğunu öğretti.

İLK ŞİİR ORTAOKULDA

Şair ilk şiirini ortaokulun başında yazdı: "Damlalar damlalar". Mısralarını hatırlayamadığı, üzücü bir olayın şiiridir bu. Halihazırda yaşadıkları ahsap evin üst katında bir cinayet işlenir. Cinayetin tahtalara dolan ve nihayet yağmur gibi aşağı damla-

Ece Ayhan'ın Milliyet gazetesinde yer alan gençlik yıllarına ait bir fotoğrafı.

maya başlayankanı, cinayetten bihaber çocuk Ece Ayhan'a bir şiir yazdıracaktı.

Lisede de bu aşk devam etti. Ayhan, lisede tanıştığı yakın arkadaşı Aslan Ebiri'nin evine ders çalışabilmek için gittiği her gece Elliot ve Beckett'in aralarında olduğu isimleri anadilinden okumaya çalıştığını söyleyecekti. 1953 yılında Ankara Siyasal Bilgiler Fakültesi'nde üniversite eğitimine başladı. Annesi Ayşe Hanım'ın evini çok zor koşullarda geçirdiğini bildiği için elindeki bursu kaybetmemek adına eğitimi için daha çok titizlendi, ama maddi sıkıntılar onu bu dönemde de rahat bırakmadı. Neyse ki Ankara Siyasal Bilgiler Fakültesi, İkinci Yeni'nin; Cemal Süreya, Sezaî Karakoç ve Ece Ayhan'ın içlerinde olduğu "parasız yatılı"ların yuvası olacaktı.

MÜZİK KÜLTÜRÜ

Şair, eğitim hayatı boyunca muazzam bir müzik kültürü edinirken bir yandan da Lautreamont ve Rimbaud'yu Fransızca okumaya çalıştı. Ortaokuldan bu yana şiir yazan Ayhan'ın şiirleri 1954 yılına kadar yayımlanmadı. Bunu ise şöyle anlatıyordu: "Oktay Akbal Vatan Gazetes'i'nin sanat danışmanlığını yaptığı yılları anlatan bir yazısında, 'Ece'den doksan-yüz dizelik şiirlerin olduğu, kalın zarflı mektuplar gelirdi. Okuyucuyu şaşırtmamak için yayımlansın diye veremedim' diye yazdı. Erdal Öz de, Türk Dili Dergisi'nde yayımlanmayan otuz kadar şiirimi bulmuş."

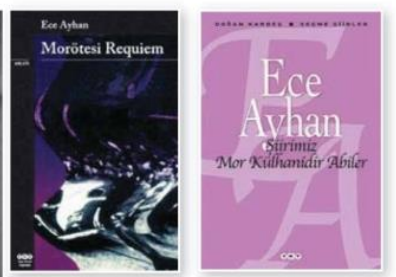
Yine de Ece Ayhan'ın şiirleri, okuru "şaşırtmak" pahasına, 1954 yılında kitap olarak basıldı. 1959 yılında üniversiteden mezun oldu, 1962'de Deniz Hafize Hanım'la evlenerek kaymakam olarak atandığı Sivas'ta memuriyet hayatına başladı. Kendisi yıllar sonra, memuriyet hayatına başlamayı şöyle aktarıyordu: "Altı yıl kaymakamlık yaptım ve ayrıldım. Sonra da İstanbul'a geldim. Hayır,

bir daha kaymakamlık yapmayı hiç düşünmedim. Zaten arızalı bir şeydi. Benim niyetim filan yoktu aslında. Ben haziranda bitirdim okulu. Okulda 'Aşık olan öğrenci çok iyi ders mi çalışır yoksa dersleri serer mi?' diye münazara olurdu. Ben bir kızı seviyordum ve okul biter bitmez onun yanına Erdek'e gittim, sonra da mecburen kaymakamlık yapmaya başladım."

Ece Ayhan'ın ve Deniz Hafize Hanım'ın tek çocuğu Ege, evliliklerinden bir yıl sonra dünyaya geldi. Ancak bu mutlu aile tablosu, ne yazık ki kısa sürede paramparça oldu: Hafize Hanım kansere yenik düşerek hayata gözlerini yumdu. Ece Ayhan ise daha iyi koşullarda büyüyebilmesi için Ege'yi eşinin ailesine emanet etti. 1966'da memuriyetten istifa ederek nefes aldığına inandığı tek şehir olan İstanbul'a yerleşti.

ONURLU YAŞAM

1965'te "Bakışsız Bir Kedi Kara"; 1968'de "Ortodoksluklar"; 1973'te ise "Devlet ve Tabiat" kitapları yayımlandı. Şiirlerinde hor görülen ezilenlerin, alt sınıf mensuplarının çektiği acılar, onurlu ve dimdik hayatta kalma dirayeti fıskırıyordu. Kıyıda köşede kalmış kelimeler ve renkler sanatının bel kemiği idi. Yalnızca

Ece Ayhan'ın kitaplarını Yapı Kredi Yayınları okurla buluşturuyor.

şiir etrafında uçan bir sanatçı da değildi Ayhan: Kimi zaman ansiklopedi editörlüğü yaptı kimi zaman Sinematek'te ve Yeni Sinema'da editörlük, bazen Genç Sinema Grubu'nda yöneticilik bazen de Ağaoglu Yayınevi'nde redaktörlük... Başına buyruk, düzensiz, maddi açıdan hiçbir zaman refaha erememiş bir hayattı onunki.

Nitekim hastalıklar da bir süre sonra dört bir yanını sardı. Başta kalp krizi zannettiği beyin tümörü için üç defa Zürih'te ameliyat olmak zorunda kaldı. Can Üçel, Bülent Ecevit, Yaşar Kemal, Enis Batır... Pek çok isim Ayhan'ın tedavi sürecinde maddi manevi yanında olmaya çalıştı. Ne yaparsa yapsın düzenli bir hayatı sevmeyen Ayhan, 2002 yılında tedavi gördüğü Çanakkale'den ayrılarak İzmir'deki bir huzurevine yerleşti ve 16 Temmuz 2002'de, yine böyle bir Temmuz gününde, hayata gözlerini yumdu.

Ece Ayhan'ın bir röportajda "Dille oynamak nasıl bir duygu?" sorusuna verdiği cevap ile bitirelim yazıyı: "Biz parasız yatılıyız. Sokak çocuğuyuz. Ağzımızın bozukluğu oradan geliyor. Deli kabul edilmişliğimiz oradan geliyor. Her şeye karşıyım. İki tekke vardı benim gençliğimde. Bir doğu tekkesi, Kemal Tahir'in. Bir de batı tekkesi Sebahattin Eyüboğlu'nun. Biz ikisine de gitmedik. Eyüboğlu benim için 'Şiiri rahat bıraksın' demiş. Bırakır mıyım?' Ece Ayhan şiiri hiç rahat bırakmadı, biz ona hep temkinli bir hayranlık duyduk. Temkinli, zor anlaşılır, karanlık bir hayranlık. Kendi şiiri için "Asıl şiir budur" demişti, eminim bizlerin biçare hayranlığına da "Aslolan budur!" diyor. ■